

Gyakorlati példák a német nemzetiségi hagyományok őrzésére az általános iskolákban

Gölcz Mira

Leányvári Erdély Jenő Általános Iskola, Leányvár

Absztrakt

A német nemzetiségi iskolák hagyományőrzése kiemelkedő jelentőséggel bír a kulturális sokszínűség megőrzése és a nemzetiségi közösségek összetartása szempontjából. Jelen tanulmányban összefoglalom a német nemzetiségi iskolák hagyományőrzésének fontosságát és módszereit. A német nemzetiségi iskolák hagyományőrzése a kulturális identitás megőrzését és a közösségi összetartozás erősítését szolgálja. A tanulmány célja, hogy bemutassa, hogyan járulnak hozzá ezek az iskolák a német kultúra hagyományainak átörökítéséhez és fenntartásához. Bemutatom a német nemzetiségi iskolák szempontjából látható hagyományőrzés fontosságát, különös tekintettel a globalizáció kihívásaira és az identitásvesztés veszélyeire. Példát mutatok a hagyományőrzés konkrét eszközeire és módszereire, mint például a nyelvi oktatás, az ünnepek és népszokások megünneplése, valamint a kulturális események és programok szervezése. Ezenkívül a tanulmány hangsúlyozza a hagyományőrzés társadalmi és oktatási jelentőségét, valamint a német nemzetiségi iskolák szerepét a fiatal generációk identitásának formálásában és a kulturális örökség átadásában. A tanulmányban bemutatott módszerek és gyakorlatok hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a német nemzetiségi iskolák továbbra is sikeresen őrizzék és ápolják kulturális hagyományait a jövő generációk számára.

Kulcsszavak: német nemzetiség, hagyományőrzés, módszerek, iskola

A magyarországi németek történetéről

A magyar történelem során a nemzetiségek mindig jelentős szerepet játszottak. Az anyaországon kívülről hozott hagyományok, szokások és ismeretek gazdagították és színesítették a magyar kultúrát. A kisebbségek sorsa egyre inkább összefonódott a többségi nemzet sorsával, néha segítve egymást, máskor konfliktusokkal terhelve azt. A magyarországi németek hosszú évek, évtizedek óta az ország második legnagyobb nemzetiségi csoportját alkotják. A Magyar Statisztikai Hivatal (KSH) adatai alapján a 2022-es népszámlálási adatok szerint 142 551 fő vallotta magát német nemzetiséghez tartozónak.

Becslések szerint azonban valódi létszámuk ennél több lehet, ami az ország összlakosságának mintegy 2,5%-át is kiteheti.

A köznyelv leginkább csak *sváboknak* nevezi a magyarországi németeket, bár legtöbbször a német nyelvterület különböző régióiból származik, olyan régiókból, mint Bajorország, Frankföld, Svábország és a német nyelvterület déli és középső területei. Az őket Magyarországra hozó szervezett és főúri telepítések főként a 18. században történtek. Általában úgynevezett *keverék nyelvjáráásokat* beszélnek, amelyek egyedi módon alakultak ki.

A magyarországi németek Magyarország különböző területein élnek, beleértve Budapest környékét, a Bakonyt, Tolna- és Baranya megyét, valamint a nyugati határt. A magyarországi németeknek nem alakult ki egységes nyelvjárásuk, és különböző régiókban markánsan eltérő nyelvi variánsokat beszélnek (Márkus, 2016, p. 164).

Az 1946 és 1948 közötti időszak súlyos törést jelentett e nemzetiségi csoport történetében. Míg az 1941-es népszámlálási adatok szerint 475 491 fő vallotta magát német anyanyelvűnek, és 302 198 személy német nemzetiségűnek, addig az 1949-es népszámlálás mindössze 23 000 főt jegyzett fel e két kategóriában. A második világháborút követően a németek felét kitelepítették, a zárt falusi közösségeket megbontották, és a német nyelvhasználatát is betiltották. Ennek eredményeként a nyelvjárások anyanyelvként való átadása jelentősen visszaesett.

A kitelepítést követően az itthon maradt első generáció már nem tanította meg gyermekeit a német nyelvjárásra, így ők magyarul nőttek fel. Ezért napjainkra sajnos már ők sem tudják, vagy csak egészen alacsony számban tudják átadni a dialektust saját utódaiknak. Ez eredményezte a mai tragikus helyzetet, amit a *nyelvvésztes* jellemez. Jelenleg, 2024-ben csak a legidősebb generáció, a 80 vagy 90 év felettiiek beszélik még anyanyelvként Magyarországon helyi német nyelvjárásait (Márkus & Gölcz, 2018).

A német nemzetiségi oktatás fontosságáról

A magyarországi német nemzetiségi oktatás hosszú és gazdag történelemmel rendelkezik, amely a 18. századra nyúlik vissza. A német nemzetiségi közösség számos nehézséggel nézett szembe az évszázadok során, de mindig fontos szerepet játszott a magyar társadalomban. Az oktatás mindig is az identitás megtartásának egyik kulcsfontosságú eszköze volt. A német nemzetiségi oktatás tartalmilag is széles körű. A tananyag nemcsak a nyelvet és a kultúrát foglalja magába, hanem felsőbb évfolyamokon, gimnáziumban a történelmet, a gazdasági- és a társadalmi kérdéseket egyaránt. A diákoknak lehetőségük van mélyebb betekintést nyerni a német nemzetiség történelmébe.

Az oktatás minősége és elérhetősége kulcsfontosságú szerepet játszik abban, hogy a diákok megfelelően fejlődhessenek és megőrizhessék kultúrájukat. Az oktatási intézmények és a tanárok támogatása elengedhetetlen az

eredményes oktatáshoz (Márkus, 2007a, 2007b). A kulturális események is fontos részét képezik az oktatásnak. A diákoknak lehetőségük van részt venni különböző rendezvényeken, ahol megmutathatják tehetségüket a zene, a tánc vagy a kézművesség terén. Ezek az események nemcsak a német nemzetiségi kultúrát erősítik, hanem a közösség összetartó erejét is növelik.

A magyarországi német nemzetiségi oktatásnak jelentős hatása van ezen kívül a közösség identitására és az ország kulturális sokszínűségére is. Az oktatás eredményeként a diákok nemcsak a német nyelvet sajátítják el, hanem mélyebb megértést és kapcsolatot is kialakítanak a kultúrájukkal. Emellett lehetővé teszi a nemzetiségi közösség számára, hogy hagyományait és értékeit megőrizze, egyúttal továbbadja a jövő generációinak.

A versek, dalok fontossága a nyelvtanulásban

A gyermekek nyelvtanulásában a verseknek, daloknak és rímeknek fontos szerepe van. Amikor a felnőttek gyerekekhez beszélnek, ismétlik a mondatokat vagy szavakat, egyszerűsített szókinccset használnak, lehetőleg egyszerű mondatokban és képletesen beszélnek. Pontosan ezek a tulajdonságok jellemzik azokat a verseket, rímeket és dalokat, amelyek gyerekek számára készültek. Nem alaptalanul játszanak a gyermekirodalom művei fontos szerepet a nyelvtanulás során. Megkönnyítik a nyelvszajátítást, játékká téve azt. Felkeltik a figyelmet, miközben az egyes szavak jelentése még nem is olyan fontos a gyerekek számára (például *A, zwa, to fili fali fo...*), mégis érzik a ritmus és a dallam által a mű alaphangulatát. A verbális kifejezés nem választható el a mozgástól, a játéktól, ami megkönnyíti a megértést, és érdekesebbé teszi a dalt és a rímet. Napjainkban sajnos egyre kevesebb családban játszanak a szülők régi játékokat gyermekeikkel, és nem mesélnek vagy énekelnek nekik. Egyrészt ez a digitalizáció hatása, mivel az interneten fellelhető anyagok vagy más technikai eszközök segítenek időt megtakarítani, másrészt a gyerekeknek több kedvük van a kinti játék helyett a számítógépes játékokhoz, a televízió nézéshez. Bús Imre és Klein Ágnes (2008) egy kutatás során a nemzetiségi óvodákba járó gyermekek szüleit kérdezték a német nyelvű (akár köznyelvi, akár dialektusbeli) játéktípusokkal kapcsolatos ismereteikről, valamint arról, hogy ezek közül melyeket adtak tovább gyermeküknek. A kapott válaszokból kiderült, hogy a szülők ismeretei a mondókékről és játékokról főleg az óvodai vagy iskolai tapasztalatokra vezethetők vissza (Bús & Klein, 2008, p. 30).

A német nemzetiségi hagyományörzés jelentőségéről az iskolákban

Az iskolát kezdő, német nemzetiséghez tartozó gyermekek többsége magyar nyelven nevelkedik, ezért az iskolának jut az a szerep, hogy a német nyelvet mint második- vagy idegen nyelvet oktassa nekik (Márkus, 2015, pp. 96–97).

A német nemzetiségi hagyományörzés fontos területe az oktatásnak, amely segít megőrizni és továbbadni a kulturális örökséget. Ez magába foglalhatja a német nyelv és irodalom oktatását, valamint a németországi és az adott országban élő német közösségek történelmét és hagyományait. Az iskolákban rendezett hagyományörző programokkal, szokásokkal a gyakorlatban is megerősíthetjük a gyermekekben azokat az ismereteket, melyeket korábban a népismeret órákon tanultak. Ilyen programok az ünnepi rendezvények, népviseleti bemutatók vagy akár a népzenei és táncelőadások. Emellett a diákok részt vehetnek német nyelvű színdarabokban és versenyeken, amelyek lehetőséget biztosítanak számukra a nyelv gyakorlására és a kulturális hagyományok mélyebb megértésére. E programok célja, hogy elősegítsék a kulturális sokszínűséget és az interkulturális megértést az iskolai környezetben. Az ilyen típusú oktatás fontos szerepet játszik a diákok multikulturális kompetenciáinak fejlesztésében és elősegíti a nemzetközi kapcsolatok erősítését is. A pedagógusok munkájához segítséget adhat a Wild Katalin és Metzler Regina (1982) szerkesztésében megjelent *Hoppe, hoppe Reiter* című kiadvány, illetve a Manherz Károly (1994) szerkesztésében megjelent, Grete és Karl Horak (1988) gyűjtéséből származó *A magyarországi németek gyermekdalai, gyermekjátékai és versikéi* (Ungarndeutsche Studien 2.) című könyv. Az előbbi kiadványban a szerzők Baranya vármegye tíz községében rögzítették a magyarországi német gyermekek népdalait, játékaikat és mondókáit. Az összeállítást egy bevezető előszó nyitja meg, amely többek között praktikus módszereket ajánl az anyag iskolai-, óvodai feldolgozására. Néprajzi szempontból ez a gyűjtemény kiemelten fontos. Az utóbbi könyvet azok is tudják használni, akik nem beszélnek a német nyelvjárást, hiszen nem csak nyelvjárásban, hanem irodalmi német nyelven is találunk benne énekeket, verseket, illetve a magyarázatok is irodalmi német nyelven íródtak. Ugyancsak hasznos kiadvány Milbichné Tallér Mária (2009) solymári gyűjtése, a *Mit den Füßen trapp, trapp, trapp*.

A magyarországi németek számára fontos, hogy képesek legyenek a német standard magas szintű használatára, hogy később csatlakozni tudjanak a német nyelvű kulturális közösségekhez, amelyek a múltból és a jelenből táplálkoznak. A következőkben az iskolai évhez kapcsolódóan szeretném – a teljesség igénye nélkül – bemutatni a régi német nemzetiségi népszokásokat, illetve példát adni azok iskolai feldolgozásához.

Német nemzetiségi népszokások iskolai feldolgozása

Szeptemberrel kezdődik az őszi ünnepekör, amelynek középpontjában a termények betakarítása és a következő gazdasági év előkészítése áll. Szeptember elején a vonuló madarak is útnak indulnak dél felé. Egy régi mondás szerint: „*Maria Geburtfliegen die Schwalben fuet (fort)*”. Azonban, ha Mária napján nem repülnek el a fecskék és szeptember végéig maradnak, akkor hosszú, enyhe őszre számíthatunk. Ezt a mondást bátran megtaníthatjuk népismeret órán a gyerekeknek.

Szüreti felvonulás:

Szeptembert követően az első hagyományőrző szokás, ami megjelenhet a német nemzetiségi általános iskolákban, az általában a szüreti felvonulás (*Lesefest*). Korábban minden gazdának voltak szőlőterületei, ezért sok feladatuk volt ebben az időszakban. Az emberek egymást segítve végezték a munkát, és amikor befejezték, megtartották a szüreti mulatságot (Seres, 1993, p. 284). Szüreti felvonulást majdnem minden német nemzetiségi kötődéssel rendelkező településen tartanak az ősz folyamán. Ilyenkor az általános iskolás gyerekek csakúgy, mint a faluból a résztvevők, nemzetiségi viseletbe öltöznek, és így haladnak végig a falun zenei kísérettel, majd műsort adnak egy központi helyen. Sok helyen erre a napra bírót és bírónét választanak, akik erre az időre a település kulcsának az őrzői. Ezekre a hagyományőrző alkalmakon a gyermekeknek lehetőségük nyílik arra, hogy az iskolai foglalkozások keretében megtanult verseket, dalokat, táncokat előadhassák, megőrizve így is őseik hagyományait.

Márton-nap:

Szinte minden településen elterjedt a Márton-napi lampionos felvonulás. Fontos megemlíteni, hogy ez a hagyomány nem a magyarországi németektől, hanem az anyaországból ered. A felvonulás története összefonódik Tours-i Szent Márton legendájával. Márton egy római katona volt, akit később püspökké szenteltek. A róla szóló leghíresebb történet arról szól, hogy egy hideg téli éjszakán megosztotta köpenyét egy kolduló szegénnyel. Ez a felebaráti szeretet és megosztás gesztusa évről évre ünnepeltetik Európa számos részén. A gyerekek iskolákban és óvodákban készítenek lámpásokat, majd Szent Márton napjának estéjén végigvonulnak az utcákon. Ekkor Márton-napi dalokat énekelnek (*Ich geh' mit meiner Laterne ...*), amelyek Szent Márton történetét és a szolidaritás, megosztás értékeit tükrözik. Néhány településen a felvonulást egy Szent Mártonnak öltözött személy vezeti, gyakran lóháton lovagolva, és néha a köpenyosztás jelenetét is eljátsszák. A felvonulás egy közös összefövetellel ér véget, ahol teát és zsíroskenyeret fogyasztanak a résztvevők, esetleg az iskolások német nyelven eljátsszák Szent Márton történetét (Grün, 2023).

Búcsú:

A betakarítás után, amikor a mezőgazdasági munkában egy bizonyos pihenőidő következik, itt az ideje a templombúcsúnak, amelyet közép-német nyelvterületen főként *Kinnes*, a magyarországi német nyelvjárásokban *Kinnes*, *Kirwai*, *Kilbik*, *Kirito* néven ismernek. A Kirchweih és Kirmes szavak eredetileg egy templom felszentelését, a templomszentelő ünnepet jelentik, majd a templomszentelés éves megemlékezésének ünnepét is. Ezen évfordulóhoz már a középkorban gyakran kapcsolódott vásár és a vásárral összefüggő világi szórakozások. Idővel a templomi kötődés enyhült, és a Kirmes világi

ünneppé, népünnepéllé vált. A Kirmes időpontját általában ősze teszik, így gyakran egybeesik az aratási ünneppel. A magyarországi németek körében a legismertebb Kirmes (búcsú) napok a következők: június 29., július 26., augusztus 15., szeptember 12., 14., 29., november 11. és 19. Sok magyarországi német faluban az év folyamán két búcsút ünnepelnek, egyet nyáron és egyet ősszel. Míg a nyári Kirmes korábban csak egy napig tartott, a főünnepnek számító őszi Kirmes három, néha akár nyolc napig is eltartott. Az őszi Kirmes nemcsak a nyári és őszi munkák lezárásaként szolgált, hanem a rokonság és a közösség ünnepeként is, amelyre az idegen rokonok és a korábbi falusi lakosok is összegyűltek (Márkus, 2010). A búcsú remek alkalom arra, hogy a régi falusi népszokásokat felelevenítsük a gyerekekkel. A népismeret órán lehet tipikus ünnepi sváb ételeket főzni, sütni, vagy régi recepteket gyűjteni, helyi receptkönyvet készíteni.

Barbara-nap:

December 4-e, a Borbála-nap (Barbara-nap) is alkalmas a hagyományőrzésre és a jóvendülésre. Régen, éjfélkor vagy hajnalban a lányok és a nők a kertbe vagy az udvarra mentek, és letörtek néhány – legtöbbször három – ágat egy sárgabarack-, alma-, mandula-, cseresznye- vagy őszibarackfáról. Ezt csendben kellett megtenni, vagyis anélkül, hogy bárkivel beszéltek volna. Az úgynevezett Borbála-ágakat (*barbaratswaich*) egy befőttesüvegbe helyezték, és meleg helyre tették. Ha karácsonyra kivirágoztak ezek az ágak, akkor a lány, aki leszakította és gondozta őket, a következő évben férjhez ment a hiedelem szerint. Ha egy nő törte le az ágakat, akkor gazdag termést várhatott a következő évben. Az ágak nem kivirágzása viszont balszerencsét jelentett. Ez a szokás Európa-szerte elterjedt, és a magyaroknál is a Luca-napon (december 13.) gyakorolták (Márkus, 2010). Az iskolákban a gyerekekkel közösen ma is tehetünk gyümölcsfaágakat egy vázába és megfigyelhetjük karácsonyig, hogy mi fog velük történni, miközben a régi szokásokról is beszélgethetünk.

Mikulás:

Szent Miklós Myrában született és élt. Német nyelvterületen Miklós mint ajándékozó és gyermekbarát személy csak a 16. századtól kezdve jelenik meg. Ettől az időtől kezdve szokás, hogy a gyerekek kiteszik a cipőjüket a házajtó elé, amelybe Miklós éjjel behelyezi az ajándékait. Nem sokkal ezután már arról is találunk beszámolókat, hogy egy Mikulásnak öltözött, fehérszakállas férfi érkezik, aki a gyerekeket ajándékokkal jutalmazza, vesszővel bünteti vagy fenyegeti, hogy magával viszi őket a zsákjában. Fokozatosan Miklós mellé rémisztő álarcos kísérők társulnak, akik közül Krampusz és Knecht Ruprecht a legismertebb. Mielőtt Mikulás belépett a szobába, kint csörömpölt a láncával, amit vagy övként használt, vagy a kezében tartott. A gyerekeknek imákat és verseket kellett mondaniuk Mikulásnak, valamint dalokat énekelniük. Ezeknek a verseknek és daloknak a többsége Mikulást

magasztalja és arra ösztönzi, hogy ajándékokat osszon (Márkus, 2010). Ma is szokás nem csak otthon, hanem az iskolákban is a gyermekek megajándékozása. Ez kiváló alkalmat teremt arra, hogy a gyerekek német nyelvű énekeket, verseket tanuljanak, melyeket előadhatnak a Mikulásnak. Ilyen vers például:

*Nikolaus, Nikolaus, lieber Mann, klopf an unserer Türe an!
Wir sind brav, drum bitte schön, laß die Rute draußen stehn!* (Elek) (Márkus, 2010)

Luca-nap:

Luca napja a szokásokban és néphitben számos európai nép körében ismert. Lucát általában mint csúnya lányt képzeltek el, aki megijesztette a gyerekeket és megbüntette a felnőtteket, ha ezen a napon bizonyos tilalmakat figyelmen kívül hagytak. December 13. előestéjén Luca fehér festékekkel és mészhabarccsal járta a falut, és összekente az arra járókat. Etyeken beöltözött fiúk vonultak végig a falu utcáin, és megijesztették a kisgyerekeket. Néhány faluban ezen a napon egyáltalán nem dolgoztak, mert féltek Luca büntetésétől. Lucát gyakran ábrázolták barátságos, ajándékokat osztogató nőként is. Nyugatmagyarországi német falvakban a gyerekek december 13-án reggel a Lutzelfrau-tól vagy Pudelfrau-tól különféle édességeket kaptak. Ezek a szokások, amelyek a magyarok körében is széles körben elterjedtek, a termékenység elősegítésére szolgáltak. A Luca-búza (*lutsia-waats*) szokása egyes helyeken még ma is élő hagyomány.

December 13-án egy tányérra vagy virágcserepbe búzát, árpát vagy kukoricamagot tesznek, és minden nap megöntözik. A meleg szobában a magok gyorsan csíráznak, és karácsonyra a hajtások körülbelül 15–20 cm magasak lesznek. A zöldjére fehér vagy színes szalagot kötnek, és a karácsonyfa alá helyezik. Az ünnepek után a tyúkoknak adják, hogy sokat tojjanak. A régi néphit szerint a hajtások hosszúságából következtetni lehet a következő év aratására (Márkus, 2010). Luca napján az iskolában is ültethet minden gyermek saját Luca-búzát, melyet később otthon a karácsonyfa alá vagy az ünnepi asztalra tehet.

Karácsony:

Karácsonykor szép szokás a német betlehemes játék (*Christkindlspiel*) fellevenítése. Sok helyen a gyerekek még ma is házról házra járnak népviseletbe öltözve, és Szenteste elviszik a régi korok hangulatát egy-egy házba. A leányvári szokás szerint előadott játéknak nincsenek pásztor szereplői. A gyerekek még ma is házról házra járnak, illetve Szenteste a templomban is előadják a betlehemes játékot.

Engel:

Schön guten Abend wünscht euch Gott. Vom Gott bin ich gesentener
Bot. Vom Gott, vom Gott bin ich gerannt, Erzengel Gabriel bin ich gen-

annt. Den Zept'r in meiner Hand, die Kron auf meinen Hautb, das hat mir Gottes Sohn erlaubt. Maria, Maria tritt du herein, tritt du herein und bring das kleine und bring das kleine Kindelein.

Maria:

Gelobt sei Jesus Christus. Ich komm' herein getreten, wenn alle Kinder fleißig beten. Wenn sie nicht fleißig beten, und singen wearn die Ruten umherspringen. Wenn sie aber fleißig beten und singen, wearn will goldene Gaben bringen.

Engel:

Josef, Josef tritt du herein, tritt du herein und wieg das kleine und wieg das kleine Kindlein.

Josef:

Wie soll ich das Kindlein einwiegen, ich kann meinen alten Rücken nicht biegen. Schlaf ein, schlaf ein mein kleines Kindlein.

Engel:

Was soll dem Kind sein Namen sein?

Josef:

Jesus soll sein Name sein!

Engel:

Jesus sei Jungfrau rein, Jesus soll, Jesus soll sein Name sein! Was soll dem Kind sein Wiegelein sein?

Josef:

Krippelein soll sein Wiegelein sein!

Engel:

Krippelein sei Jungfrau rein, Krippelein soll, Krippelein soll sein Wiegelein sein! Was soll dem Kind sein Windelein sein?

Josef:

Schleier soll sein Windelein sein!

Engel:

Schleier sei Jungfrau rein Schleier soll, Schleier soll sein Windelein sein!

Josef:

Ihr Hirten wachet auf!

Alle:

Nun sei es euch nicht lang! Nun sei es euch nicht lang! Der Tag ist vergangen, die Nacht ist gekommen so hell, so hell, so hell scheint der Mond. Dort sitzt der heilige Jausef mit eisgrabem Bart, mit eisgrabem Bart, er sitzt vor dem Krippelein bewahret das Kindelein, das Kindelein bewahret so hübsch und so fein, so hübsch und so fein. Das soll mein Erlöser, das soll mein Erlöser, das soll mein Erlöser und Heilander sein. Jetzt treten wir ab von jenigem Platz und wünschen euch allen eine ruhsame Nacht! Gelobt sei Jesus Christus, Gelobt sei Jesus Christus! Wir wünschen euch fröhliche Weihnachtsfeiertage!

Újév:

Újévkor szokás volt, hogy a fiatal fiúk házról házra jártak, és boldog új évet kívántak a ház lakóinak. A felnőttek különleges szerencsehozóként várták ezen gyermekeket, és az első jókívánások hozóit bőkezűbben jutalmazták, mint az utánuk következőket. A kisebb gyerekek a nagyszülőket, kereszt-szülőket látogatták, míg a nagyobbak a rokonokon kívül a szomszédokat és más ismerősöket is meglátogattak. Ilyenkor mindenhol kaptak pénzt, almát, diót, vagy más édességet. A népismeret óra kiváló lehetőséget ad arra a tanítóknak, tanároknak, hogy a gyerekeknek a régi újévi köszöntők közül egyet-egyét megtanítsanak (Horak, 1994):

*Wünsch eich glückseligs neis Johr,
Christkindl mit grauste Hoor,
longs Lebm, gsunds Lebm,
Fried und Einigkeit,
nach dem Tod das ewige Himmelreich.
Was ich wünsch, ist olles wohr,
freits eich aufs neie Johr,
das olte isch scho gor,
dos neiche isch scho do. (Gánt, Leányvár, Pilisszentiván)*

Farsang:

A farsangi időszak eredetileg vízkeresztől hamvazószerdáig között tartott. A fesztivál legfontosabb napjai a farsangvasárnap, farsanghétfő és farsangkedd voltak. Ezen a napokon a lányok és nők új ruhákat öltöttek magukra – különböző színekben. Leányváron volt egy szokás, amely szerint csak a legalább tizennyolc éves fiúk mehettek a bálba. A lányok és fiúk összegyűltek, és egy koszorút állítottak össze. Ezt a koszorút szalagokkal díszítették. A lányok a szalagokra felírták a nevüket. Ezután a fiatalok zenei kísérettel mentek a vendéglőig. Ott csak akkor mehettek be az épületbe, ha egy verset szavaltak el. Ezután a koszorút a vendéglő közepén felakasztották. Éjfélkor a fiúk a szerelmük nevével ellátott szalagot a kalapjukra fűzték. A farsangi

vasárnapon ez a multság zajlott (Róth, 1995, p. 20). Farsanghétfőn a fiatalok „rongyokba” öltöztek, majd végigjárták a falut. Megálltak a házaknál, ahol pénzt, kakasokat, tyúkokat és tojásokat kaptak. Húshagyó kedden a legtöbb településen farsangtemetést tartottak. Ez a szokás a legtöbb településen még ma is él. Érdeemes ezen a hagyományörző rendezvényen a diákokkal közösen részt venni, illetve lehetőséget biztosítani nekik, hogy ők is aktív résztvevői lehessenek ennek a népszokásnak.

Egyéb lehetőségek a hagyományok őrzésére, ápolására

A német nemzetiségi általános iskolák többségében a NAT szerinti heti öt testnevelés órából egy német nemzetiségi tánca fordítható. Ez nagyon szerencsés, hiszen így a tanulók a magyarországi németek táncművelésével is megismerkedhetnek. Ezekben az iskolákban gyakran rendeznek néptáncfesztiválokat, ahol a gyerekek az egész évben szerzett tudásukat be is mutathatják. Ez azért is fontos, mert nemcsak a magyarországi német táncokkal ismerkedhetnek meg a szülők is - a gyermekek által -, hanem felvehetik településük jellegzetes német népviseletét is. Fontos megemlíteni a német nemzetiségi táborok szervezését is, hiszen ezek a lehetőségek remek alkalmat nyújtanak a gyermekeknek akár anyanyelvi környezetben is a német nyelv gyakorlására, a hagyományok, szokások mélyebb megismerésére. Remek német versenyek, népmisemlő vetélkedők, versmondó versenyek, német nyelvű színházi előadások segítik azon pedagógusok mindennapi tevékenységét, akik áldozatos munkájukkal hozzájárulnak a magyarországi németek hagyományainak megőrzéséhez és továbbadásához.

Összegzés

Célom e tanulmánnyal a magyarországi német hagyományok egy részének történeti és jelenkori állapotának áttekintése, továbbá példákat adni a hagyományok iskolai keretek között történő felhasználására. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata által az oktatás terén végrehajtott széleskörű intézkedések és támogatások, illetve a felsőoktatási intézményekben zajló magas színvonalú (nemzetiségi) pedagógusképzés erős alapot teremt a meglévő nemzetiségi oktatás további fejlesztéséhez és megerősítéséhez. A német nemzetiségi néphagyományok gyermekek számára történő átörökítésére további példák olvashatók Karsainé Gasser Mária és Márkus Éva (2024) jelen kötetben megjelent tanulmányában.

Irodalom

- Bús, I. & Klein, A. (2008). *Die Weitervererbung der Kinderkultur bei den Ungarndeutschen*. PTE Illyés Gyula Főiskolai Kar.
- Grün, A. (2023). *Die Legende von Sankt Martin*. Verlag Herder.

- Karsainé Gasser M. & Márkus É. (2024). A német nemzetiségi néphagyományok átörökítése gyermekek számára. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 12(1), 22–55, <https://doi.org/10.31074/gyntf.2024.1.22.55>
- Manherz, K. (1994). *A magyarországi németek gyermekdalai, gyermekjátékai és versikéi – Ungarndeutsche Studien 2. – Horak, G. & Horak, K.: Kinderlieder, Reime und Spiele der Ungarndeutschen*. Magyarországi Németek Szövetsége-Tankönyvkiadó.
- Márkus, É. (2007a). Kisebbségi oktatás – a magyarországi németek. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 9(1), 111–128.
- Márkus, É. (2007b, Ed.). „Ene, bene Tintenfass, geh'zur Schul'und lerne was.“: eine Text- und Aufgabensammlung zur „Ungarndeutschen Kinderliteratur“ für die Studenten der NationalitätenkindergärtnerInnen- und grundschullehrerInnenbildung. Trezor.
- Márkus, É. (2010). *Zur Volkskunde der Ungarndeutschen*. Trezor. <https://mek.oszk.hu/09000/09086> (2024.01.10.)
- Márkus, É. (2015). Magyarországi német nyelvjárások az általános iskolai német nemzetiségi oktatásban. In Márkus, É. & Tóth, E. (Eds.), *Szakpedagógiai Körkép II. Idegennyelv-pedagógiai tanulmányok. Bölcsész- és Művészetpedagógiai Kiadványok 3.* (pp. 96–115). Eötvös Loránd Tudományegyetem. http://metodika.btk.elte.hu/file/TAMOP_BTK_BMK_3.pdf (2023.12.10.)
- Márkus, É. (2016). A német nemzetiségi gyermekirodalom gyöngyszemei. In Kolosai, N. & M. Pintér, T. (Ed.), *A gyermekkultúra jelen(tőség)e* (pp. 164–173). Komáromi Nyomda. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2023.1.182.196>
- Márkus, É. & Gölcz, M. (2018). A magyarországi német nemzetiség nyelvsajátítási szokásai. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 6(3), 56–69. <https://doi.org/10.31074/201835669>
- Milbichné, T. M. (2009). *Mit den Füßen trapp, trapp, trapp*. Magánkiadás.
- Róth, B. (1995). *Leányvár története és népszokásai*. Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskola.
- Seres, I. (1993). *Solymár története és néprajza*. Helytörténeti Alapítvány Solymár.
- Wild, K. & Metzler, R. (1982). *Hoppe, hoppe Reiter. (Reime, Lieder und Spiele aus der Baranya)*. Tankönyvkiadó.

Gölcz, M.**Practical ways of preserving German cultural traditions
in primary schools**

The preservation of traditions in German ethnic schools is of paramount importance for the maintenance of cultural diversity and the cohesion of ethnic communities. In this study, I will summarize the importance and techniques of heritage preservation in German ethnic schools. The preservation of traditions in German ethnic schools helps maintain cultural identity and strengthen community cohesion. The aim of the study is to demonstrate how these schools contribute to the transmission and maintenance of German cultural traditions. I will introduce the understanding of the importance of heritage preservation from the perspective of German ethnic schools, with particular emphasis on the challenges of globalization and the dangers of identity loss. I offer examples of concrete tools and methods for heritage preservation, such as language education, the celebration of holidays and folk customs, as well as the organization of cultural events and programs. Furthermore, the study highlights the social and educational significance of heritage preservation and the role of German ethnic schools in shaping the identity of younger generations and passing on cultural heritage. The methods and practices presented in the study can contribute to ensuring that German ethnic schools continue to successfully preserve and nurture their cultural traditions for future generations.

Keywords: German ethnicity, heritage preservation, methods, school

Gölcz Mira: <https://orcid.org/0000-0003-1375-4613>